

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.26, november 2025

Indledningen er redigeret af Stine Kysø Pedersen og Krista Stinne Greve Rasmussen
Tilsyn ved ph.d. Anders Holm

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med
punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

Indledning til

“Den Christelige Børnelærdom. (Oplæst i det Kiøbenhavnske Convent)”

ved Steen Tullberg

Indhold

- 1 Baggrund
- 2 Indhold
- 3 Efterspil
- 4 Anvendt litteratur

1 Baggrund

Artiklen “Den Christelige Børnelærdom. (Oplæst i det Kiøbenhavnske Convent)”, der blev trykt den 31. januar 1847 i *Dansk Kirketidende*, var, som angivet i titlen, oprindeligt et indlæg, Grundtvig holdt i Københavns præstekonvent den 12. december 1846. Anledningen var et forslag om en afløser for Balles lærebog fra 1791 (*Lærebog i den Evangelisk-christelige Religion, indrettet til Brug i de danske Skoler*), som var blevet rejst på mødet den 4. november 1846 af stiftsprovst E.C. Tryde. Ved denne lejlighed havde Grundtvig ytret sig imod forslaget, idet det ifølge ham var nok, at man var enig om troen. Så længe der var liv i kirken, kunne man nøjes med katekismen og overlade valget af lærebog til den enkelte. Det var desuden “naturligere, naar Børnene spurgte, og Læreren svarede, end omvendt” (Plum 1943, s. 46; Plum citerer efter konventsprotokollen). På konventet var der bred tilslutning til Grundtvig, der på opfordring lovede efterfølgende at ytre sig om “Formen for den kristelige Børneundervisning” (s. 46), hvilket han gjorde på mødet den 12. december.

2 Indhold

Grundtvig indleder sit indlæg med at male et dystert billede af den protestantiske kirke og skoles (dvs. undervisnings eller teologis) tilstand, og mener, at kun en

omfattende reformation vil kunne redde den. Et centralt element i en sådan reformation vil være at gengive protestantismen sin "*fri Bevægelse*" ved at genformulere "Børnelærdommen" (Grundtvig 1847, sp. 289). Til formålet skal alt papistisk, dvs. det der hører til den katolske kirke, udrenses. Den store forskel på katolicismen og protestantismen er nemlig, at den første betragter (og forvalter) kristendommen som en lovreligion, hvor sakramenterne fungerer som en slags "*Tryllemidler*" (sp. 290) uafhængigt af troen, mens kristendommen i protestantismen er et glædeligt budskab (et evangelium), hvor sakramenterne og troen ikke påtvinges nogen, men fungerer ved frivillig tilegnelse. Tvang har dog også historisk præget den lutherske kirke, og de mange udlægninger ("*Forklaringer*") af børnelærdommen var livløse og bidrog ikke til at gøre folk troende, tværtimod. Hvis troen og kirkegangen skal befordres, kræver det en "god Haandbog for de smaa Kirkegængere" (sp. 292) rettet ikke så meget mod børnene, men først og fremmest mod forældre, lærere og præster. Forbilledet skal være Luthers lille katekismus, der gennem århundreder har været gunstig for børnelærdommens udbredelse, men ikke længere er fyldestgørende. Den mangler "ganske det *kirkelige Præg*, den kirkelige Sammenhæng og Fuldstændighed" (sp. 293) og indledes desuden med de ti bud, som Grundtvig betragter som et levn fra jødedommen. I tiden umiddelbart efter Luther var disse mangler ikke så iøjnefaldende som i dag (dvs. i 1847), hvor man "trænger til ganske anderledes boglig Besked om Børnelærdommen" (sp. 293). En sådan boglig besked skulle ifølge Grundtvig

begynde med en jævn Oplysning om *Kirke, Præst, Søndag, Høitider* og den almindelige *Gudstjeneste*, dernæst stille *Daaben* med *Confirmationen* og *Nadveren* paa deres rette Plads i uopløselig Forbindelse med *Troens Ord, Herrens Bøn* og *Velsignelsen*, og slutte med en passende Oplysning om *Præstevielse, Brudevielse, Ligbegængelse, Huusandagt* og *Bibel-Læsning* (sp. 294).

Bogen ville ifølge Grundtvig ikke i sig selv gøre mirakler, men ville være et hjælpemiddel og et fundament for forældre og skolelærere, "og det er Alt hvad vi maae forlange af en Bog" (sp. 294). At den i omfang vil overgå Luthers lille katekismus opvejes af, at boglæsning i mellemtiden er blevet mere udbredt, og under alle omstændigheder ville den ikke blive særlig lang, da den så ville forfejle sit mål. Grundtvig slutter sit indlæg af med at advare imod at gøre kristendomsundervisningen til et dogmatisk anliggende. Intet er mere dræbende for de unge end systemer og skriftklogskab. Derfor bør den lille indføring i børnelærdommen suppleres af en lille bibelhistorie og en lille kirkehistorie, som ville kunne give baggrunden for den nuværende kirke og dens indre liv. En sådan bog ville kunne give børnene og de unge et fuldt billede af Kristus og hans menighed, og for de almindelige kirkegængere ville den kunne erstatte "Lærebygninger (dvs. begrebssystemer) i christelig Dogmatik og Moral" (sp. 295).

3 Efterspil

I præstekonventet angik de umiddelbare reaktioner på Grundtvigs indlæg især hans udeladelse af de ti bud ("*Loven*") fra den kristelige børnelærdom. H.L. Martensen og J.H. Paulli opponerede således på dette punkt. Grundtvig svarede, at det ikke er gennem den jødiske lov, at man kommer til kristendommen; når det gælder det menneskelige begynder man med samvittigheden, og når det gælder det kristelige

begynder man med evangeliet: “Indenfor Evangeliet gælder *kun Troens Lov*, d.e. Kærlighedens, alt foregaaende vedkommer kun det naturlige Menneske; men det, som har naaet Kristendom, har allerede gennemgaaet det gamle Testamente” (Plum 1943, s. 47). Under de senere forhandlinger erklærede Grundtvig dog, at det ikke var hans mening helt at udelukke de ti bud, som efter hans mening først og fremmest hører hjemme i bibelhistorien.

“Den Christelige Børnelærdom. (Oplæst i det Kiøbenhavnske Convent)” deler titel med det, der senere skulle blive Grundtvigs teologiske hovedværk, *Den christelige Børnelærdom*. Dette værk blev først udgivet i separate artikler i årene 1855-1861 og senere samlet i en andenudgave i 1868. I indledningen til andenudgaven på Grundtvigs Værker er der både givet et referat af og redegjort for den betydning, nærværende artikel havde for tilblivelsen af *Den christelige Børnelærdom* (se Holm 2023, afsnit 2.3, klik [her](#)).

4 Anvendt litteratur

- Balle, N.E. (1791) *Lærebog i den Evangelisk-christelige Religion, indrettet til Brug i de danske Skoler*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1847) “Den Christelige Børnelærdom. (Oplæst i det Kiøbenhavnske Convent)” i *Dansk Kirketidende*, nr. 71, sp. 289-295. København.
- Holm, Anders (2023) “Indledning til *Den christelige Børnelærdom* [2. udgave]” i *Grundtvigs Værker*, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).
- Plum, Niels Munk (1943) *Københavns Præstekonvent (Kiøbenhavns geistlige Convent) 1843-1943*. København.